Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe - wprowadzenie

ppłk dypl. rez. Kazimierz Baciak

Czym jest bezpieczenstwo?

- **Bezpieczeństwo** – stan bądź proces, gwarantujący istnienie podmiotu oraz możliwość jego rozwoju.
- **Bezpieczeństwo** to stan, który daje poczucie pewności istnienia i gwarancje jego zachowania oraz szanse na doskonalenie. Jest to jedna z podstawowych potrzeb człowieka. Odznacza się brakiem ryzyka utraty czegoś dla podmiotu szczególnie cennego – życia, zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych i dóbr niematerialnych.

Bezpieczeństwo vs. brak bezpieczeństwa

- **Bezpieczeństwo** jest naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych, jest także podstawową potrzebą państw i systemów międzynarodowych;
- **Brak bezpieczeństwa** wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia. Człowiek, grupa społeczna, państwo, organizacja międzynarodowa starają się oddziaływać na swoje otoczenie zewnętrzne i sferę wewnętrzną, by usuwać a przynajmniej oddalać zagrożenia, eliminując własny lęk, obawy, niepokój i niepewność.

Rodzaje bezpieczeństwa

- ze względu na obszar jakie obejmuje – bezpieczeństwo globalne, bezpieczeństwo międzynarodowe, bezpieczeństwo regionalne, bezpieczeństwo narodowe;
- ze względu stosunek do obszaru państwa – bezpieczeństwo zewnętrzne i bezpieczeństwo wewnętrzne;
- ze względu na dziedzinę w jakiej występuje – bezpieczeństwo militarne, bezpieczeństwo polityczne, bezpieczeństwo energetyczne, bezpieczeństwo ekologiczne, bezpieczeństwo informatyczne, bezpieczeństwo społeczne, bezpieczeństwo kulturowe; bezpieczeństwo fizyczne i bezpieczeństwo socjalne; bezpieczeństwo strukturalne i bezpieczeństwo personalne.

Wartości składające się na bezpieczeństwo współczesnych państw

- wartość naczelna: przetrwanie państwa jako niezależnej jednostki politycznej, narodu jako wyróżnionej grupy etnicznej, biologiczne przeżycie ludności państwa;
- integralność terytorialna;
- niezależność polityczna (w sensie ustrojowym, samowładności i swobody afiliacji);
- jakość życia (standard życia, szczebel rozwoju społeczno-gospodarczego, zakres praw i swobód obywatelskich, system kulturalny, narodowy styl życia, stan środowiska naturalnego, możliwości i perspektywy dalszego rozwoju).

Bezpieczeństwo narodowe

Stan uzyskany w rezultacie odpowiednio zorganizowanej obrony i ochrony przed wszelkimi zagrożeniami militarnymi i niemilitarnymi, tak zewnętrznymi jak i wewnętrznymi, przy użyciu sił i środków pochodzących z różnych dziedzin działalności państwa.

Rodzaje bezpieczeństwa narodowego

- Ze względu na stosunek do obszaru państwa wyróżnia się bezpieczeństwo zewnętrzne i bezpieczeństwo wewnętrzne; obszary te są wzajemnie powiązane i współcześnie nie można rozpatrywać ich osobno.
- Bezpieczeństwo narodowe jest określane jako najstarsza formuła bezpieczeństwa. Wywodzi się z kategorii egzystencjalnych potrzeb i interesów społeczności, które tworzą państwo. Bezpieczeństwo narodowe jest nie tylko ochroną narodu i terytorium kraju przed fizyczną napaścią, lecz również ochroną żywotnych interesów ekonomicznych i politycznych, których utrata zagrażałaby podstawowym interesom państwa. To najwyższa potrzeba i wartość narodu oraz główny cel działania państwa.

Definicja szczegółowa

Bezpieczeństwo narodowe to ogół warunków i instytucji chroniących suwerenność państwa, życie i zdrowie obywateli oraz mienie i majątek narodowy. To stan lub warunki, w których zapewniona jest ochrona narodu i terytorium państwa przed atakiem nieprzyjaciela; zapewnienie stabilnego i harmonijnego rozwoju państwa oraz realizacji jego strategicznych interesów politycznych i ekonomicznych. Bezpieczeństwo narodowe rozumiane jest również, jako stan równowagi pomiędzy potencjałem obronnym kraju a zagrożeniem wywołanym możliwością powstania konfliktu. To stan świadomości społecznej, w którym powstający poziom zagrożeń poprzez posiadane zdolności obronne, nie budzi lęku, obaw o zachowanie uznanych wartości.

Współcześnie…

We współczesnym znaczeniu bezpieczeństwo narodowe oznacza oczekiwanie społeczne na zapewnienie możliwości korzystania z dobrobytu ekonomicznego, autonomii społecznej oraz określonego statusu społecznego.

Środowisko/przestrzeń bezpieczeństwa

Sfery bezpieczeństwa:

- Polityczna (w tym dyplomatyczna)
- Ekonomiczna
- Społeczna (w tym demograficzna)
- Technologiczna
- Militarna
- Geogradficzna/geopolityczna
- Infrastrukturalna
- Środowiska naturalnego

Wskaźniki sfery politycznej

wewnętrzne:

- elastyczność systemu – zdolność i sprawność adaptacyjna;
- poziom uczestnictwa społeczeństwa w życiu politycznym;
- alternacja władzy – częstotliwość zmian elit rządzących;
- efektywność działań władzy dla systemu;
- postawa/decyzje elit rządzących ;
- reżim polityczny;
- system polityczny;
- system partyjny;
- stopień zaangażowania w sprawy międzynarodowe;
- wydatki na dyplomację;
- liczba przedstawicielstw na świecie;
- sojusze, koalicje, porozumienia, stowarzyszenia, kraje partnerskie;
- liczba posiadanych umów bilateralnych bądź multilateralnych;
- poziom biurokratyzacji.

zewnętrzne:

- ocena podejmowanych działań na forum międzynarodowym przez państwa zaangażowane i państwa trzecie;
- sytuacja na świecie – wojny, ogniska zapalne, konflikty, spory, klęski żywiołowe, katastrofy humanitarne, ataki terrorystyczne;
- relacje z innymi państwami (istniejące konflikty, potencjalne konflikty, umowy bilateralne, wielostronne itp.);
- działania innych podmiotów na arenie międzynarodowych;
- liczba przedstawicielstw państw trzecich.

Wskaźniki sfery ekonomicznej

wewnętrzne:

- PKB;
- wysokość budżetu;
- sektorowy podział gospodarki;
- poziom innowacyjności w gospodarce;
- liczba funkcjonujących firm i przedsiębiorstw;
- wskaźnik bezrobocia;
- zdywersyfikowane źródła dostaw surowców i ich zapasy;
- rezerwy walutowe;
- poziom deficytu budżetowego i długu publicznego;
- wartość inwestycji bezpośrednich;
- „siła" waluty na rynku walutowym;
- poziom inflacji;
- poziom zadłużenia kredytowego społeczeństwa.

zewnętrzne:

- ceny ropy naftowej i surowców energetycznych;
- ogólny stan gospodarki światowej;
- sytuacja na rynku walutowym;
- nałożone embarga etc.;
- saldo obrotów handlowych;
- partnerzy handlowi;
- sytuacja na rynku energetycznym i surowcowym.

Wskaźniki sfery społecznej

wewnętrzne:

- liczba ludności i gęstość zaludnienia;
- średnia wieku społeczeństwa;
- przyrost naturalny;
- poziom i struktura wykształcenia;
- poziom zarobków / poziom życia;
- liczba ludności mieszkającej w miastach / wsiach;
- saldo migracji i jej kierunki;
- struktura etniczna i wyznawane religie;
- indeks Gini;
- wskaźnik rozwoju społecznego;
- wskaźnik analfabetyzmu;
- stopień spolaryzowania ideologicznego społeczeństw (w tym poziom świadomości społecznej i politycznej);
- nastroje społeczne;
- wyznawane wartości;
- poziom urbanizacji;
- dostęp do mediów;
- dostęp do służby zdrowia.

zewnętrzne:

- stosunek innych społeczeństw do danego podmiotu i działań przez niego podejmowanych;
- atrakcyjność obszaru dla ludności napływowej.

Wskaźniki sfery technologicznej

wewnętrzne:

- liczba nowych patentów i wynalazków;
- możliwości wdrożenia wynalazków w procesy gospodarczo-społeczne;
- poziom dostępu do Internetu;
- poziom dostępu do nowych technologii;
- wydatki na naukę (fundusze na prowadzenie badań naukowych);
- opracowanie / zdobycie nowych technologii (w tym zaawansowanych technologii);
- udział nowych technologii w sektorze przemysłowym i wojskowym;
- stopień opanowania technologii kosmicznych.

Wskaźniki sfery militarnej

wewnętrzne:

- liczebność sił zbrojnych;
- poziom wydatków na obronność;
- stopień uzawodowienia armii poszczególnych państw członkowskich;
- wyposażenie i uzbrojenie sił zbrojnych;
- udział w misjach;
- wartość produkcji zbrojeniowej;
- zdolności operacyjne (w tym liczebność SZ, stopień gotowości, czas jej osiągania itp.);
- wola polityczna użycia SZ (po analizie zasadności użycia siły oraz możliwości, czyli właśnie sił i środków);
- grupy bojowe – ilość, stopień gotowości itp.
- posiadanie broni jądrowej i środków jej przenoszenia.

zewnętrzne:

- poziom współpracy z OM;
- stopień zaangażowania w misje i operacje;
- posiadane kontrakty zewnętrzne na sprzęt i uzbrojenie.

Wskaźniki sfery geopolitycznej

wewnętrzne:

- wielkość powierzchni;
- ukształtowanie terenu;
- klimat;
- długość linii brzegowej;
- dostęp do morza, liczba portów;
- enklawy, eksklawy, terytoria zależne;
- autonomiczne jednostki terytorialne;
- bogactwa naturalne;
- położenie (uwarunkowania) geostrategiczne.

Wskaźniki sfery infrastrukturalnej

wewnętrzne:

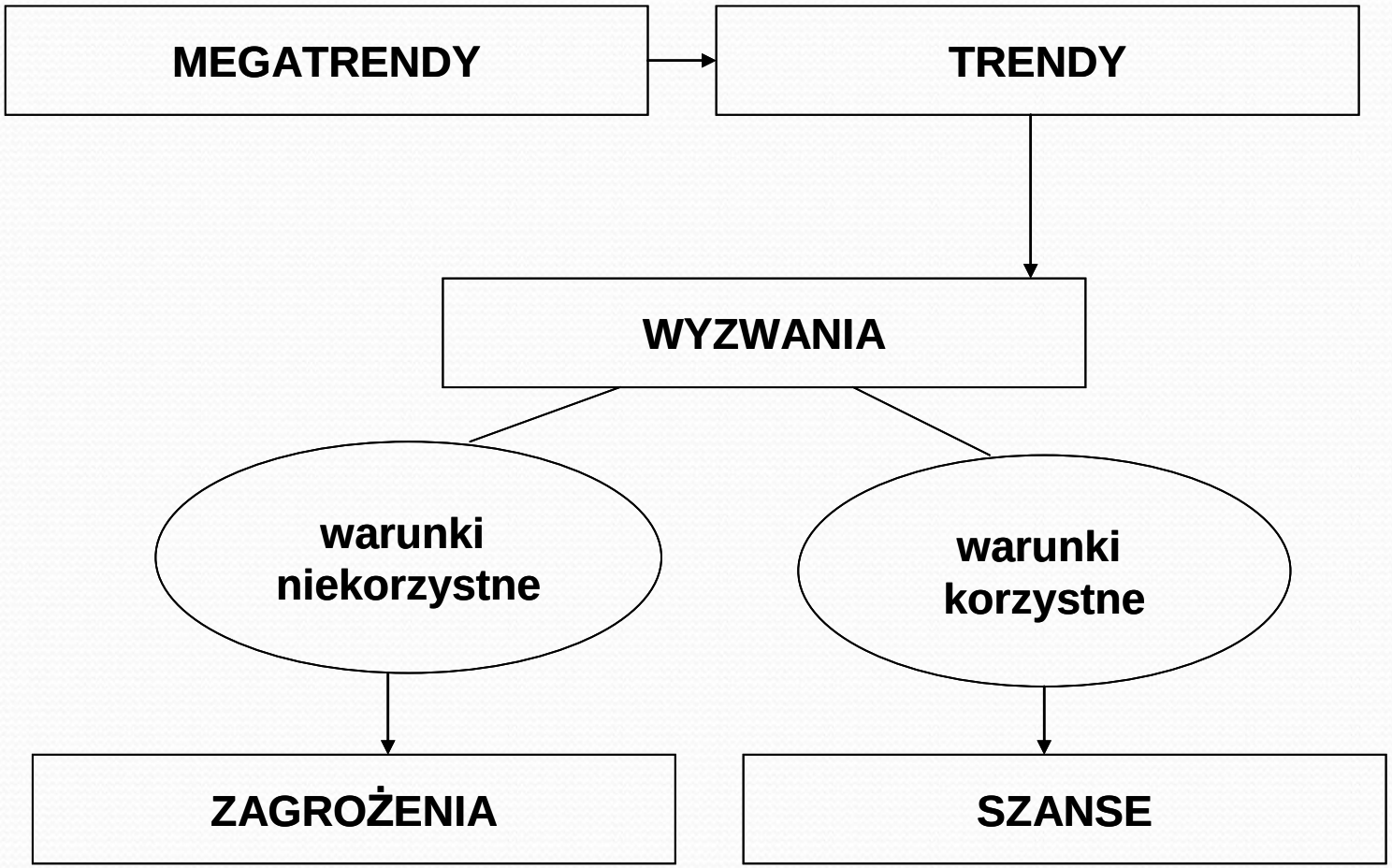
- infrastruktura krytyczna;
- łączność;
- transport i komunikacja.

Wskaźniki sfery środowiska naturalnego

wewnętrzne i zewnętrzne:

- zanieczyszczenie;
- katastrofy i kataklizmy powodowane przez żywioły.

Kategorie opisu przestrzeni bezpieczeństwa

Megatrendy i trendy

Megatrendy są nadrzędnym typem w opisie przestrzeni bezpieczeństwa, są szczególnym rodzajem trendów, które są rozumiane jako prąd lub kierunek, do którego zmierza dany podmiot. Jest to także długookresowa tendencja ogólna, kierunek rozwoju szeregu chronologicznego (np. stały wzrost dochodu narodowego – trend wzrostowy; spadek współczynnika umieralności niemowląt – trend spadkowy).

Wyzwania

- Z trendów wynikają wyzwania, które rozumiane są, jako pewien proces, który zaistniał lub może zaistnieć w przyszłości, o realnej albo potencjalnej sile oddziaływania. Charakteryzuje się brakiem jasności zarówno, co do oceny zaistniałego zjawiska jak i skutków, które może ono wywołać. Wyzwania są co do istoty neutralne, ale stanowią jednocześnie przedmiot oceny i wartościowania.
- W warunkach korzystnych przybierają postać szans, natomiast w niekorzystnych występują jako zagrożenia.

Szanse

Szanse, jako pochodne wyzwań, to istniejące lub potencjalne możliwości zarówno w systemie interesów jak i zamiarów państwa. Są sposobnościami do tworzenia nowych kierunków do dalszego rozwoju.

Zagrożenia

- Oceniane w sposób negatywny i szkodliwy.
- Zagrożenia charakteryzują się częściowym lub całkowitym zanikiem poczucia stabilności i bezpieczeństwa powodując jednocześnie stan zaniepokojenia. Z jednej strony to pewien stan psychiczny lub świadomościowy wywołany postrzeganiem zjawisk, które subiektywnie ocenia się, jako niekorzystne lub niebezpieczne, a z drugiej czynniki obiektywne powodujące stany niepewności i obaw.
- Splot zdarzeń wewnętrznych lub w stosunkach międzynarodowych, w którym z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju wewnętrznego bądź naruszenie lub utrata suwerenności państwa oraz jego partnerskiego traktowania w stosunkach międzynarodowych w wyniku zastosowania przemocy politycznej, psychologicznej, ekonomicznej, militarnej itp.

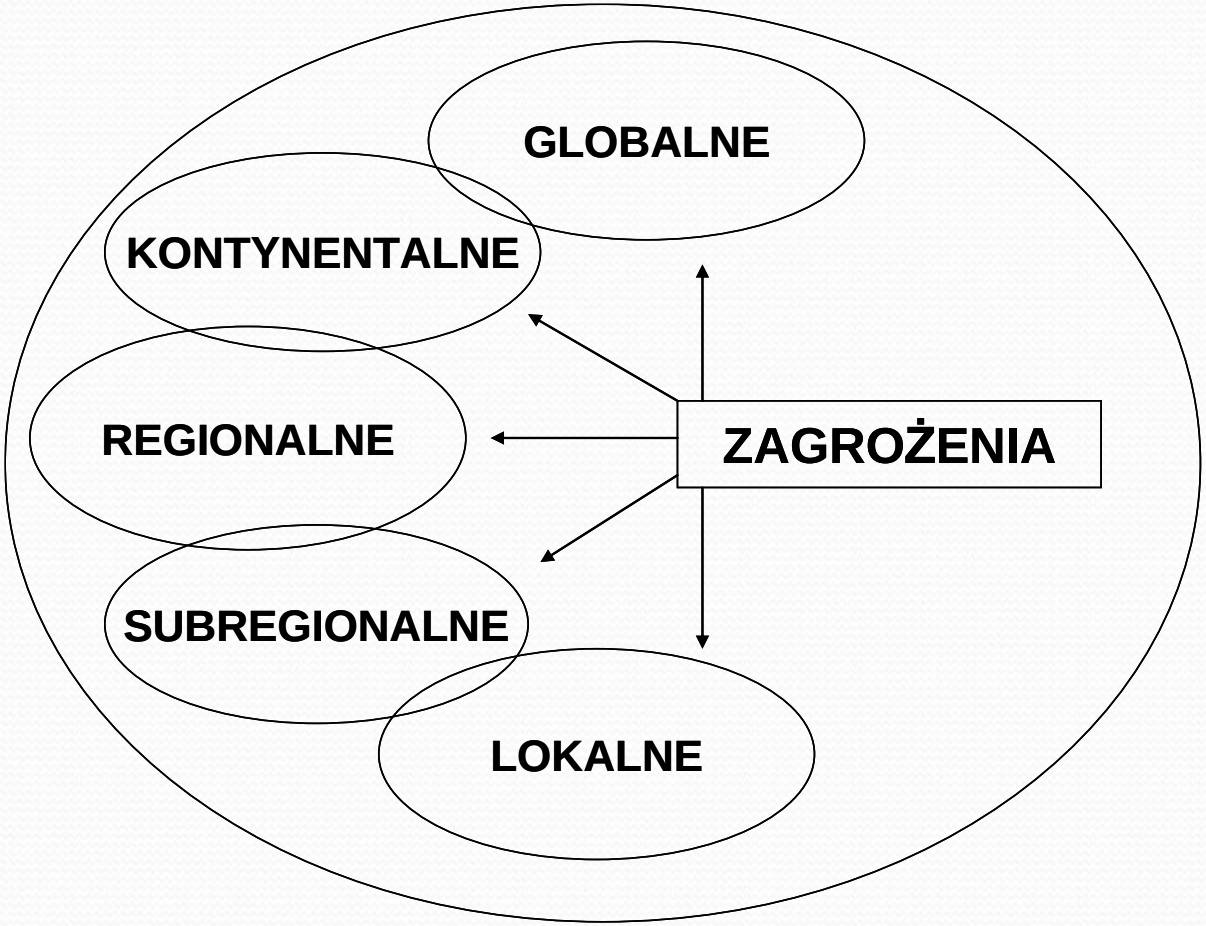
Rodzaje zagrożeń bezpieczeństwa – pojmowanie stereotypowe

- Narodowe – cechuje prawdopodobieństwo zmniejszenia się zdolności organów władzy do utrzymania ładu i porządku publicznego w państwie;
- Międzynarodowe – zwiększone jest prawdopodobieństwo utraty lub ograniczenia suwerenności czy też integralności terytorialnej państwa, gdzie źródłem zagrożenia jest inne państwo.

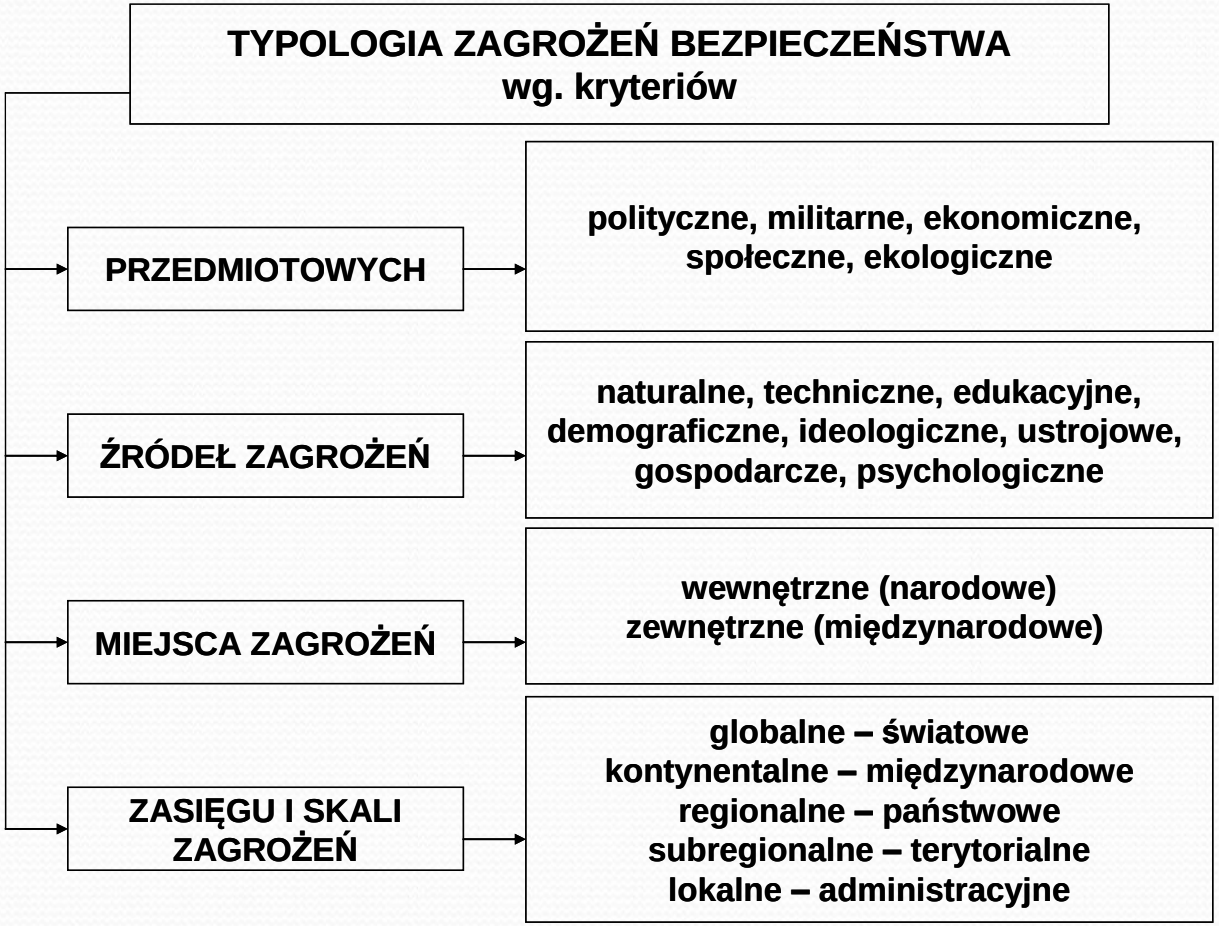
Rodzaje zagrożeń bezpieczeństwa – pojmowanie nowoczesne

W przypadku kryterium zasięgu i skali zagrożeń dotyczą ujęcia globalnego (cały świat), kontynentalnego (stosunki międzynarodowe), regionalnego (relacje między państwami), subregionalnego (spory i konflikty terytorialne) oraz lokalnego (określona część terytorium), czy wreszcie – jednostki .

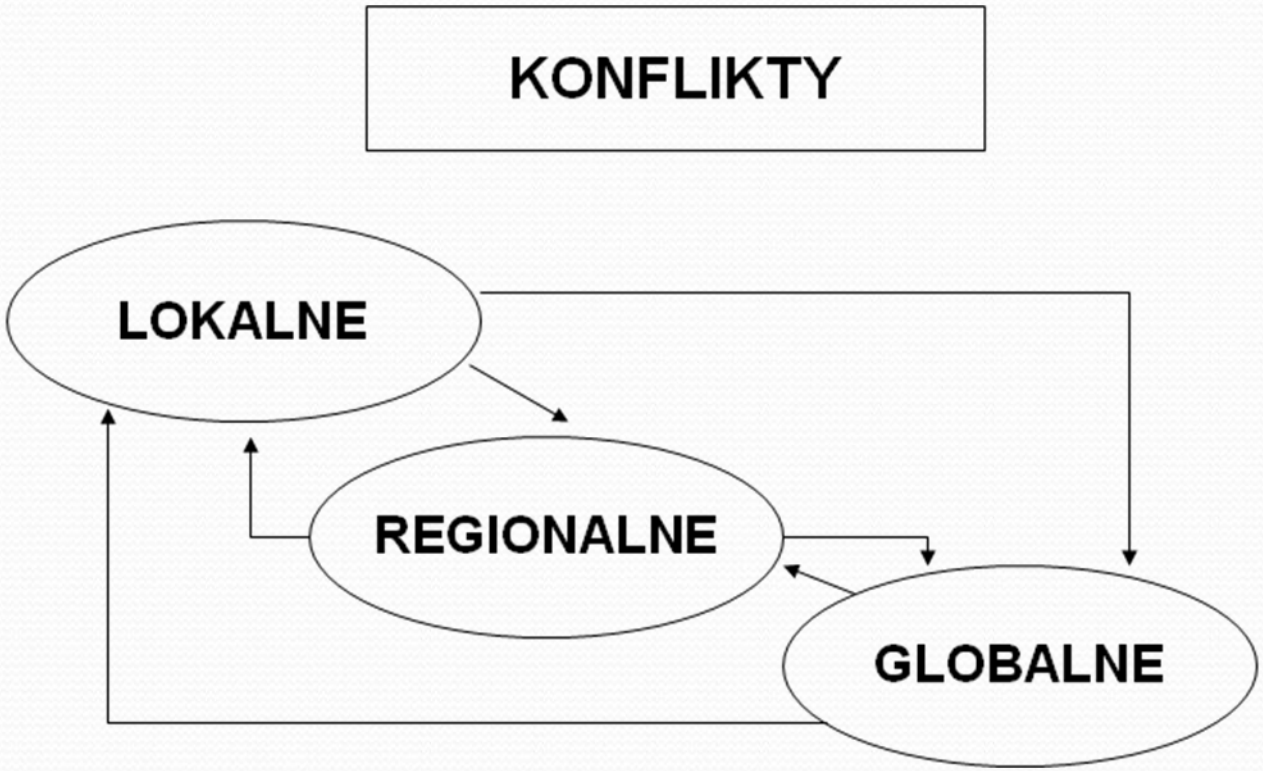
Kryterium skali zasięgu

Kryteria podziału zagrożeń bezpieczeństwa

Konflikty według kryterium zasięgu i wpływu na sytuację międzynarodową

Dziękuję za uwagę ☺